

Petar Milat >> Raskomadani grad

(zabilješke o jednom konceptu i dekonstrukcija pripadajućeg mu diskurza)

Politika civilnoga društva istovremeno znači pokušaj da se civilizira Državu i pokušaj da se civilizira revoluciju, revolt i ustanak. (Etienne Balibar)

I. King Kong i Palača Sovjeta

Film King Kong počeo je s prikazivanjem u njujorškim kinima 2. ožujka 1933. Dva mjeseca kasnije u Moskvi je objavljen pobjednik arhitektonskog dizajna Palače Sovjeta. Ako se skica konačne varijante Palače, a koja uključuje Staljinove bitne modifikacije, usporedi s masovno distribuiranim promotivnim posterom za King Konga - nema dvojbe: u formi i sadržaju slike su nevjerojatno slične.

Originalna verzija sovjetskog pobjedničkog dizajna bio je neboder na čijem se vrhu nalazila statua "oslobođenog proletera". Arhitekt Boris M. Jofan planirao je da palača bude 220 metara visoka, ili nešto malo više od polovice visine Empire State Buildinga (401 m) koji je netom bio izgrađen te je u tom trenutku bio najviša zgrada na svijetu. No, pet dana nakon što je pobjednik proglašen, Odbor za izgradnju Palače se sastao da razmotri i odobri Staljinov prijedlog da Jofanova zgrada bude veća, te da se "oslobođeni proleter" zamjeni gigantskom statuom Lenjina. Konačna, revidirana verzija projekta od 1. siječnja 1934. bila je skoro dvostruke veličine, 420 metara, izmjenjena izgleda mnogobliječnijeg Empire State Buildingu, a Lenjinova statua od 70 metara parala je nebo, čime je zgrada trebala biti najvišom među modernim strukturama.

(Susan Buck-Morss, *Dreamworld and Catastrophe*, str. 172)

II. U danas dominantnom diskursu globaliziranog kapitala izgleda da ne postoji utočište u regionalne tradicije, koje bi imale snage oduprijeti se mobilizacijskom karakteru novih oblika vladanja. Klasično shvaćena jedinstvenost, u krajnjoj liniji auratičnost, kaširana je već odavna tehnološkim efektima modernizacije, čime pitanje drukčije lokalne singularnosti, a koja bi dostajala za nove analize prostornosti, ostaje tim važnije.

Govor o prostornim paradigmatima oštre konture zadobiva tek ukoliko ga se dovoljno jasno razgraniči od modela povijesnosti - ako se već polazi od metodološke pretpostavke da je danas kategorija prostora zamijenila onu povijesti i vremena. Uska povezanost konceptata povijesnosti i revolucije, koja je tako izričito nadahnjivala duhove posljednjih stoljeća, dovodi u pitanje mogućnost alternativnih oblika otpora koji bi bili povezani uz prostornost, ovaj put netradicionalno shvaćenu.

Bez obzira lučile se različite geografske brzine modernizacije ili se više isticale sličnosti modela moderniziranja, revolucionarna transformativna praksa izgleda nemogućom bez već nekako apriorno koncipirane temporalnosti. Susan Buck-Morss u svojoj je studiji "Dreamworld and Catastrophe" (podnaslov: O kraju masovnih utopija na Istoku i Zapadu) nedavno u dobroj benjaminovskoj maniri ukazala na dva modusa vremenitosti: onaj Države i Poretka koji u svojoj kozmološkoj naraciji nivelira sve dimenzije događajnosti na jednu jedinu priču vladajuće frakcije, i s druge strane modus revolucije kao vrijeme cezure, prekida i trenutačnog zastoja. No, obje dimenzije vremena služe istoj kolektivnoj utopiji, a to bi bila ona moderniziranja kao masovne industrijalizacije. Buck-Morss polazi od istovjetnosti tako opisane utopije na Istoku i Zapada, bez obzira na sve različitosti - no unatoč svemu ostaje upitno kako misliti kolektivnu transformativnu praksu kada je odvojimo od sna globalne industrijalizacije (danas: informatizacije) i već tada zanemarive mogućnosti revolucionarne cezure (koja je nota bene u onome što se naziva modernom imala genuino esteticistički karakter).

Napuštanje povijesti kao originalne dimenzije promjene u prostor događa se svojevrsnom diseminacijom i proliferacijom točaka otpora, što stanje čini nepreglednijim i nedokučivijim. Povezivanje procesa globalizacije i s druge strane tehnika tijela, a to je prema Davidu Harveyu odlučujuć izazov našeg vremena, ostaja bitno *qualitas occulta*, sve dok ne bude jasno o kojim to prostorima govorimo. Metodama geografsko-historijskog materijalizma (Harvey tako naziva vlastiti poduhvat) morale bi se predstaviti sasvim različite skale prostora, no koje bi još uvijek morale osigurati minimalnu translabilnost iskustva iz jednog prostora u neki drugi.

III. Izvještaj iz kontejnera (VI)

U subotu navečer Beč je bio svjedokom uspješnog posljednjeg akta protjerivanja. Zajedno sa ženom iz Kurdistan i kosovskim Albancem protjeran je i dvojnjak Christoph Schlingensiefel. Pobjedio je dvadesetpetogodišnjak iz Šri Lanke. U Brechtovom je stilu izjavio: "Ja vjenčati".

Ispred kontejnera je u noći bila stvarno gužva, Einstuerzende Neubauten su došli, dvojica političara su htjeli držati govore podrške, no kako je to sve ličilo na izbornu kampanju, prekinuli smo događanja. Peter Sellars čitavu stvar želi preseliti u Los Angeles. Transparent s naslovom "Auslaender raus" tokom dana je popravljen, kako su ga dan prije demonstranti oštetili. Nažalost se staro "s" iz "raus" koje je izgledalo kao "SS" još moglo vidjeti, pa smo to brzo prebojali. Protiv mene se u međuvremenu vodi proces zbog huškanja, a pritom sam koristio rječnik kojeg Slobodarska stranka (FPO) rabi nekažnjeno. Moj odvjetnik i ja smo se u vrtu hotela "Sacher" našli s policijom. Pitali su me zbog čega na kontejneru stoji "Auslaender raus". Rekao sam im da se radi o kazališnom komadu. "Postoji li možda i odgovorajući

tekst?", htjeli su znati. Morao sam im na kraju obećati da neću napasti Državnu operu. Od tada me prijatelji iz policije redovito zovu i pitaju gdje se trenutno nalazim.

Današnja naslovnica "Kronen Zeitung"-a glasi: "Kontejnerni show stoji milijune". Na svakoj trećoj strani piše nešto u vezi s time - pa se novina čita kao programska knjižica naše akcije. Govori se da smo Luc Bondy i ja naguzili Austrijance. Peter Pilz i Daniel Cohn-Bendit žele da se jedan od kontejnera prenese u Klagenfurt, jer ako već Haider neće kontejneru, onda će kontejner Haideru. Svi smo mi kontejnerski pokret.

(Christoph Schlingensief, Containerreport VI, Frankfurter Allgemeine Zeitung 19.06.2000. - reizdano u "Schlingensiefs Auslaender raus", str. 216)

IV. što znači danas, jednom iznova prizivati građanskost ili pravo grada kao što Balibar čini? Nije li grad kao takav mrtav, već odavna pokopan masovnošću historijskih kontradikcija?

S druge pak strane uistinu začuđava perzistentnost govora o gradovima. Kao da je grad napušten, no urbana nostalgija još uvijek dominira našim predodžbama o prostoru i organizaciji istog. Praksa koja želi iskupiti san predšasnika koji su u gradskom životu vidjeli motor emancipacije mora se osloboditi neokonzervativne slike privilegiranog mjesta događajnosti, a to znači radikalnu dekonstrukciju korporativističkih i ambijentalističkih diskurza o gradovima. Utopijska alternativa doima se nedokučivom, pa čak i onaj tip razmišljanja koji suptilnom materijalističkom metodom dijagramski dokazuje fragilni supstrat urbane kulture u posljednjem tisućljeću (Manuel de Landa) ne ide dalje od toga da pokaže da emergencija i supremacija kapitalnog načina ekonomije leže u "održivoj autokatalitičkoj sprezi" koja je produkt specifične urbanosti evropske kulture drugog milenija.

Grad Moderne bio je u prošlom stoljeću discipliniran monumentalizacijom koja je perverzno dovršila stari grčki naum o kolektivnoj proizvodnji zajednice kao biti. Ukročena društva imanentističkih sustava produkcijom svoje vlastite logičke esencije uspješno su očišćena od smeća, no cijena takva poduhvata povijesno je plaćena time da su gradovi izgubili paradigmatiku funkciju. Trebalo li provjeriti nije li 1945. Auschwitz bio mjesto najnapučenije kolektivnom memorijom jedne populacije.

Obrat iz disciplinarnog u kontrolni režim društava, a o čemu Deleuze govori, analizu je gradskog prostora ostavio gotovo netaknutom, doduše ovaj put lišenog metafizičkog balasta idealnih komunikacijskih zbivanja u polisu i na agori. Grad se mogao slijedom materijalno misliti kao određeni zvuk (Liverpool, Koeln itd.), kao određena slika (New York, Los Angeles, Hong Kong), miris (vjerojatno bez iznimke svi gradovi Drugog i Trećeg svijeta) ili komputacionalna shema. Bit urbanosti premještena je iz logičkog (Ideja grada) u kibernetičko-estetičko (konzumeristička ambijentalnost), no time problem zapravo nije riješen iako su diskurzivne prakse multiplicirane.

Kako se onda suprotstaviti imperijalnoj privatizaciji prostora, kako otvoriti puteve "globalnog otpora", ako otpor ne mislimo kao puku reakciju na postojeće stanje stvari, već kao inovativno i izmještajuće etičko djelovanje singularnosti? I može li se uopće odgovoriti na tako postavljena pitanja?

Jedan se je fiktivni junak višekratno suspregnuo od odgovora kazujući "I prefer not to", time potencirajući nemoguće i bezimene prostore života koji izmiču konceptu i diskurza kakvog poznamo.

Petar Milat (zoe@mi2.hr, www.pastforward.org)